

Sygn. akt III PSK 53/22

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z powództwa K. P.
przeciwko N. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w L.
o odszkodowanie z tytułu umowy o zakazie konkurencji,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 stycznia 2023 r.,
wniosku strony pozwanej o wyłączenie Sędziego Sądu Najwyższego R. Ż. od
rozpoznania sprawy

**wyłącza sędziego Sądu Najwyższego R.Ż. od rozpoznania
sprawy III PSK 53/22.**

UZASADNIENIE

Pełnomocnik pozwanej N. Sp. z o.o. w L. zaskarżył skargą kasacyjną wyrok Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 18 stycznia 2022 r.

Następnie strony zostały zawiadomione o składzie rozpoznającym sprawę, to jest, że sędzią przewodniczącym i sprawozdawcą zarazem jest SSN R.Ż.

Pismem procesowym z dnia 12 grudnia 2022 r. pełnomocnik pozwanego domagał się wyłączenia sędziego wyznaczonego do rozpoznania sprawy (art. 49 § 1 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 4 k.p.c.), ewentualnie zbadania spełnienia przez sędziego R. Ż. wymogów niezawisłości i bezstronności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o wyłączenie jest zasadny. Sędzia wyznaczony do rozpoznania sprawy został powołany na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa (dalej KRS) ukształtowanej w oparciu o przepisy ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3). Tymczasem w uchwale połączonych Izb Sądu Najwyższego - Izba Cywilna, Karna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110- 1/20 (OSNK 2000 nr 2, poz. 1 i OSNC 2020 nr 4, poz. 34) przesądzono, że udział takiej osoby w składzie Sądu Najwyższego prowadzi w każdym przypadku do sprzeczności składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c.

Uchwała z chwilą jej podjęcia uzyskała moc zasady prawnej (art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym), a to oznacza, że każdy skład orzekający Sądu Najwyższego jest nią związany. Wyrażane w judykaturze stanowiska przeciwne (na przykład w sprawie II CSKP 205/22) są obarczone pierwotną wadą, bowiem dostrzegają konieczność podporządkowania się porządkowi konstytucyjnemu dopiero od pewnego momentu, to jest działalności Trybunału Konstytucyjnego w sprawach: K 5/17; U 2/20. Tak jednak nie jest. O ile zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego są ostateczne, o tyle odnosi się do wszystkich orzeczeń tego organu, w tym także wyroków Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 3 grudnia 2015 r., K 34/15 (OTK-A 2015 nr 11, poz. 185); z dnia 9 marca 2016 r., K 47/15 (LEX nr 2001897); z dnia 11 sierpnia 2016 r., K 39/16 (LEX nr 2086840); z dnia 7 listopada 2016 r., K 44/16 (LEX nr 2146792), co zupełnie traci z pola widzenia powołany wyżej werdykt, podobnie zresztą jak pomija dorobek Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. wyrok z dnia 7 maja 2021 r. w sprawie Xero Flor przeciwko Polsce, skarga nr 4907/18).

Niezależnie od powyższego należy przypomnieć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego (uchwała z dnia 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, OSNP 2022 nr 10, poz. 95, a także postanowienia z dnia 16 września 2021 r., I KZ 29/21, OSNK 2021 nr 10, poz. 41 i z dnia 29 września 2021 r., V KZ 47/21, LEX nr 3230203) wyjaśniono zależności między poglądem wyrażonym w sprawie U 2/20 a uchwałą połączonych Izb Sądu Najwyższego. Ponadto w sprawie II PUB 1/22 przytoczono poglądy doktryny w odniesieniu do powyższego zagadnienia. Trybunał

Konstytucyjny nie ma kompetencji do stwierdzenia niezgodności z Konstytucją orzeczeń sądowych, czy też nie ma kompetencji do dokonywania powszechnie obowiązującej wykładni ustaw (por. także art. 239 ust. 2 i 3 Konstytucji). Sądy nie mogą podlegać Konstytucji i ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji), a nadto i niejako odrębnie być wiązane wykładnią Konstytucji i ustaw dokonywaną przez Trybunał Konstytucyjny. Sądy są zatem związane tylko takim orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego, które trwale eliminuje zakwestionowane przepisy z obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej systemu prawnego (art. 190 ust. 1 Konstytucji). Taki walor prawny nie przysługuje natomiast i nie może być przenoszony na orzeczenia interpretacyjne, zawierające w sentencji ustaloną wykładnię prawa, jeżeli nie prowadzi to do usunięcia zakwestionowanego przepisu z obowiązującego systemu prawa bądź do zmodyfikowania jego treści normatywnej w drodze nowelizacji (zob. szerzej postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22 i podane tam orzeczenia).

W końcu warto także odwołać się do wypowiedzi Trybunału Sprawiedliwości UE, w której wyjaśniono, że jeśli wyroki Trybunału Konstytucyjnego stanowiłyby przeszkodę dla zapewnienia skuteczności prawa unijnemu, orzeczenia takie należy pominąć jako niezgodne z zasadą pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej (wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE (Wielka Izba) z dnia 22 lutego 2022 r. w sprawie C-430/21, postępowanie zainicjowane przez RS, EU:C:2022:99). Ze standardu obowiązującego w prawie unijnym wynika zaś, że „gwarancje dostępu do niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy, a w szczególności gwarancje określające pojęcie, jak również skład tego sądu, stanowią podstawę prawa do rzetelnego procesu sądowego. Prawo to oznacza, że każdy sąd jest zobowiązany zbadać, czy ze względu na swój skład stanowi on taki właśnie sąd, jeżeli pojawia się w tym względzie poważna wątpliwość. Badanie to jest nieodzowne w kontekście zaufania, jakie sądy społeczeństwa demokratycznego muszą wzbudzać u jednostki. W tym sensie taka kontrola stanowi istotny wymóg formalny, którego należy bezwzględnie dochować i którego spełnienie należy sprawdzić z urzędu” (wyrok z dnia 1 lipca 2008 r., Chronopost i La Poste/UFEX i in., C-341/06 P i C-342/06 P, EU:C:2008:375, pkt 46, 48; wyrok z dnia 26 marca 2020 r., Simpson/Rada i HG/Komisja, C-542/18 RX-II i C-543/18 RX-

II, EU:C:2020:232, pkt 57; z dnia 29 marca 2022 r., BN, DM, EN przeciwko Getin Noble Bank S.A., C-132/20, ECLI:EU:C:2022:235, pkt 113).

Realizacja standard unijnego w pełni uprawnia Sąd Najwyższy do stosowania w takich sprawach jak niniejsza art. 48 § 1 k.p.c., skoro w prawie krajowym (uchwała połączonych Izb Sądu Najwyższego) przesądzone już, że skład Sądu Najwyższego z udziałem sędziów powołanych do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego na podstawie wniosku Krajowej Rady Sądownictwa (KRS) ukształtowanej w składzie i trybie przewidzianym ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3) jest sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. W tej sytuacji konieczne staje się wykorzystanie znajdujących się w dyspozycji sądu krajowego instytucji procesowych, by uniknąć sytuacji, w której doszłoby do wydania orzeczenia, choćby w kwestii wпадkowej, przez sąd krajowy orzekający w składzie wadliwym z punktu widzenia konstrukcji prawa do sądu.

Opisane stanowiska znajdują także odzwierciedlenie w wypowiedziach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. wyroki: z dnia 22 lipca 2021 r., R. przeciwko Polsce, skarga nr 43447/19; z dnia 8 listopada 2021 r., Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce, skargi nr 49868/19 i 57511/19; z dnia 3 lutego 2022 r., A. sp. z o.o. przeciwko Polsce, skarga nr 1469/20). W powołanych orzeczeniach przesądzone, że orzekanie przez osoby powołane do Sądu Najwyższego na podstawie wniosku Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w składzie i trybie przewidzianym ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. stanowi naruszenie prawa do sądu i art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284). Z tego względu orzeczenie wydane z udziałem wadliwie powołanego sędziego stanowi naruszenie prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej w związku z art. 6 ust. 1 Konwencji (por. wyrok Wielkiej Izby ETPCz z dnia 1 grudnia 2020 r., skarga nr 26374/18, Gudmundur Andri Astradsson przeciwko Islandii; wyroki TSUE: z dnia 19 listopada 2019 r. w połączonych

sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, AK przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu, EU:C:2019:982; z dnia 2 marca 2021 r. w sprawie C-824/18, A.B., C.D., E.F., G.H. i I.J. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa, EU:C:2021:153, a w jego wykonaniu wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 maja 2021 r., II GOK 2/18, LEX nr 2687377; wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego: z dnia 6 maja 2021 r., II GOK 3/18, LEX nr 3170844; z dnia 11 października 2021 r., II GOK 20/18, LEX nr 3267075; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2021 r., III PSKP 13/21, OSNP 2022 nr 2, poz. 11).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w sytuacji wystąpienia ryzyka nieprawidłowej obsady sądu należy podjąć wszelkie środki zapobiegające, a jednym z nich jest instytucja wyłączenia sędziego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 8 czerwca 2022 r., V KO 43/22, LEX nr 3375645; z dnia 23 czerwca 2022 r., II KO 48/22, LEX nr 3370369; z dnia 28 lipca 2022 r., V KO 69/22, LEX nr 3375652; z dnia 25 listopada 2021 r., I CSKP 524/21, LEX nr 3262183). Wypracowanej zasady nie może, z przyczyn już wyżej omówionych, znosić wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 stycznia 2022 r., P 10/19 (OTK-A 2022, poz. 14).

Summa summarum, w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że przeszkody w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości muszą być obiektywne i poddawać się zewnętrznej weryfikacji (zob. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2019 r., II CO 208/19, LEX nr 2772528 i powołane tam orzecznictwo). Wszak naruszenie opisanych wyżej standardów może doprowadzić do odpowiedzialności odszkodowawczej Państwa (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 377/22, OSNK 2022 nr 6, poz. 22), a tego typu konsekwencji należy unikać, licząc jednocześnie, że racjonalny ustawodawca konwaliduje w końcu ułomny mechanizm, skoro procedura nominacyjna, wykazująca nadmierny wpływ władzy ustawodawczej i wykonawczej na powoływanie sędziów, jest ze swej strony niezgodna z art. 6 ust. 1 Konwencji, a przepis ten stanowi o prawie do sprawiedliwego i publicznego rozpoznania sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą. W tym sektorze terminologicznym nie ma sporu także

między art. 45 ust. 1 Konstytucji i art. 47 Karty Praw Podstawowych UE, skoro w tych przepisach jest mowa o niezawisłym i bezstronnym sędzie. Stąd wynika obowiązek ukształtowania składu sądu nie tylko w myśl prawa krajowego, lecz równocześnie w zgodzie ze standardem skutecznej ochrony sądowej, jaki wynika z Konwencji i prawa UE (doktryna *acte éclairé*). W tym ostatnim układzie oczywiście Unia Europejska nie ma kompetencji do samodzielnego kształtowania (narzucania) organizacji sądownictwa (zresztą nie o to tu chodzi), ale ma uprawnienie do oceny, czy sposób realizacji przez państwo jego suwerennej kompetencji odpowiada standardom unijnym (zob. D. Miąsik: System Prawa Unii Europejskiej, Tom 2 - Zasady i prawa podstawowe, C.H.BECK, Warszawa 2022, s. 478-479 i tam podana literatura).

W rezultacie, niezależnie od stopnia hipotetycznej bezstronności wewnętrznej (czyli jednakowego dystansu do stron sporu i ich odpowiednich interesów w odniesieniu do jego przedmiotu), czy też niezależności zewnętrznej (praca w sposób wolny od nakazów czy wytycznych z jakiegokolwiek źródła) konkretnej osoby wyznaczonej do rozpoznania sprawy, istnieją podstawy (omówione powyżej) do wyłączenia sędziego Sądu Najwyższego R.Ż. od rozpoznania sprawy III PSK 53/22.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł z mocy art. 48 § 1 z związku z art. 379 pkt 4 k.p.c.